
ПРОПОЗИЦІЇ ВИРОБНИЦТВУ

УДК 639.3 (28)

ПЕРСПЕКТИВИ РИБОГОСПОДАРСЬКОГО ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ КІРОВОГРАДЩИНИ

М.О. Борбат, С.В. Рекрут, В.М. Павліщенко

Інститут рибного господарства УААН, м. Київ

Наведено розрахунки можливих обсягів вирощування товарної риби у природних і штучних водоймах Кіровоградської області за умови їх зарибнення посадковим матеріалом цінних видів риб згідно з існуючими нормативами.

На продовольчому ринку України важливе місце займає рибна продукція. Природно-кліматичний, науково-технічний, ресурсний та кадровий потенціал дає змогу розвивати аквакультуру у внутрішніх водоймах усіх областей, в тому числі Кіровоградської області.

Кожна область України має селекційні репродуктори або племінні заводи, що забезпечують потреби у рибопосадковому матеріалі та плідниках місцеві рибницькі господарства. Кіровоградська область єдина, яка не має таких господарств, хоча рибна галузь відіграє значну роль у формуванні продовольчого комплексу і одночасно є одним із вагомих джерел зайнятості населення.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

В основу теоретичних досліджень покладений ретроспективний та перспективний аналіз розвитку рибництва в Кіровоградській області України. Стратегія розвитку рибної галузі народного господарства розроблена методом обліку, аналізу наукових та нормативних джерел з рибництва, факторів виробничого та соціально-економічного стану області на сучасному етапі та їх розвитку в перспективі.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Характеристика водного фонду Кіровоградської області

Кіровоградська область займає площу 24,6 тис. км² (4,1% території України).

Клімат помірно-континентальний. Чисельність населення становить 1240,5 тис. чол. (2,4% населення України). Тривалість без морозного періоду 160–170 діб. Сума активних температур 2696–2994 градусо-днів. Опадів 430–520 мм на рік. Площі, зайняті водними об'єктами, становлять 84,7 тис. га (3,5% території області), в тому числі під річками та струмками — 4,1 тис. га, каналами і колекторами — 0,6 тис. га, болотами — 10,4 тис. га, гідротехнічними та іншими водогосподарськими спорудами — 1 тис. га, ставками — 16 тис. га, водосховищами на малих річках — 9,6 тис. га. Площа водного дзеркала Кременчуцького і Дніпродзержинського водосховищ у межах області становить 43 тис. га.

У складі гідрографічної мережі області є великі річки: Південний Буг (у межах обл. — 84 км) і Дніпро (23 км). Середні річки басейну П. Бугу: Синюха (33 км), Інгул (53 км), Інгулець (26 км). Усі ці річки придатні для рибогосподарського використання.

В області побудовано 84 водосховища, з яких лише Полум'яне на р. Сутокля в Бобринецькому районі перебуває у незадовільному стані. Найбільша частка водосховищ — 39 використовується комплексно: для потреб енергетики — 4, для зрошення земель — 8, для господарчих потреб (пожежогасіння, напування худоби тощо) — 2, інші мають два або одне призначення (з них 14 — для риборозведення та рекреації населення,

6 — риборозведення та зрошення, 4 — зрошення та рекреації та ін.). Наведені дані свідчать, що в Кіровоградській області є ставки і водосховища комплексного призначення не спеціалізовані для рибництва, проте їх можна пристосувати для вирощування риби (коропа, товстолобиків та білого амура). Важливо, щоб вони мали відповідну рибницьким нормативам якість води. Ці водойми, як правило, не спускні. Їх підрозділяють на балочні, кар'єрно-улоговинні, заплавно-лагунні та руслові. Рибопродуктивність цих водойм коливається від 2 до 8 ц/га. Ці водойми, як правило, мають туводну іхтіофауну. Тому їх не можна повністю спускати при осінньому облові для запобігання шкоди місцевій іхтіофауні

В області налічується 2185 шт. ставків, з яких лише на 511 є проектна доку-

ментація. У незадовільному стані перебувають 206 ставків з причини їх замулення і коливається від 20 до 45% їх об'єму. За цільовим призначенням ставки розподіляються таким чином: комплексні — 1750 шт., рибницькі — 213, водопостачальні — 151, зрошення — 71 шт. (табл. 1). На сьогодні передано в оренду для риборозведення 846 ставків загальною площею 12608 га [1].

Рибогосподарське використання ставів і водосховищ

Вилів коропа і товстолобиків із ставів і водосховищ Кіровоградської області на даний час незначний (табл. 2).

У 2006 р. крім коропа (6%) і товстолобиків (27,2%) із водосховищ було виловлено 262 т ляща (23,8%), 32 плітки (2,9%), 22 судака (2,0%), 5 щуки (0,5%),

Таблиця 1. Наявність ставків і водосховищ в адміністративних районах Кіровоградської області

Район	Ставки		Водосховища	
	Кількість, шт.	Площа водної поверхні, га	Кількість, шт.	Площа водної поверхні, га
Бобринецький	229	1282,0	1	105,8
Вільшанський	37	137,0	1	363,0
Гайворонський	63	475,0	4	673,0
Голованівський	150	502,0	1	48,0
Добровеличківський	85	649,0	3	299,0
Долинський	121	763,0	10	465,2
Знам'янський	86	983,0	4	381,5
Кіровоградський	113	1543,0	10	1009,4
Компаніївський	102	596,0	2	124,0
Маловисківський	141	989,0	7	414,8
Новгородківський	66	630,0	6	1036,5
Новоархангельський	150	415,0	4	1163,0
Новомиргородський	88	754,0	4	510,7
Новоукраїнський	236	989,0	13	570,9
Олександрівський	62	1194,0	4	295,0
Олександрійський	87	1146,0	4	734,0
Онуфріївський	55	648,0	—	—
Петрівський	42	696	1	1110,0
Світловодський	24	448,0	—	—
Ульяновський	137	625,0	1	65,0
Устинівський	111	585,0	4	210,4
Разом	2185	16049,0	84	9579,2

Таблиця 2. Загальний вилов культивованих видів риби із внутрішніх водойм Кіровоградської області, за роками, т

1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
<i>Товстолобики</i>							
128	224	323	315	316	194	224	300
<i>Короп</i>							
372	91	126	139	105	158	165	66

З сома (0,3%), 3 сазана (0,3%), а також 407 т (37%) інших видів риб, переважно тюльки.

Згідно з останніми статистичними даними споживання риби та рибопродуктів населенням області з урахуванням імпорту зросло від 3,5 кг/рік на душу населення у 1995 р. до 11,5 кг у 2006 р. (при 12,3 кг у середньому по Україні), порівняно із 20 кг — фізіологічному мінімуму потреби в риби та рибній продукції, як зазначено в Законі України “Про загальнодержавну програму розвитку рибного господарства України до 2010 року” [2]. Із вказаної кількості риби близько половини припадає на завезену морську. Є нагальна потреба у збільшенні об’ємів споживання рибної продукції населенням області як мінімум у два рази.

Беручи до уваги значні площі рибогосподарського водного фонду Кіровоградської області, розташованої в двох

кліматичних зонах — лісостеповій та степовій, за умови раціонального його використання з застосуванням сучасних рибницьких технологій, є усі підстави отримати вже в найближчі роки значне збільшення виробництва рибної продукції до фізіологічних потреб населення, навіть без урахування морепродуктів [3–6].

Сучасні технології раціонального рибогосподарського використання водних об’єктів базуються на зарибленні їх посадковим матеріалом полікультури цінних видів риб (коропом, білим і строкатим товстолобиками, білим амуром, личинками щуки) із застосуванням комплексу інтенсифікаційних рибницьких заходів. Потреби у рибопосадковому матеріалі і можливий при цьому вилов товарної риби подано у табл. 3 і 4.

Середня маса посадкового матеріалу однорічок для ставків повинна бути не менше 25 г, вихід товарних дволіток із

Таблиця 3. Потреби у рибопосадковому матеріалі та орієнтовні показники можливого щорічного вилову товарної риби зі ставків Кіровоградської області

Район	Площа водної поверхні, га	Рибопосадковий матеріал, тис. шт.			Можливий вилов, т
		короп	товстолобики	білий амур	
Бобринецький	1282	897	2564	128	1154
Вільшанський	137	96	274	14	123
Гайворонський	475	333	950	48	428
Голованівський	502	351	1004	50	558
Добровеличківський	649	452	1290	65	584
Долинський	763	534	1527	76	687
Знам’янський	983	688	1966	98	885
Кіровоградський	1543	1080	3086	154	1389
Компаніївський	596	417	1192	60	536
Маловисківський	989	692	1978	99	890
Новгородківський	630	441	1260	63	567

Закінчення табл. 3

Район	Площа водної поверхні, га	Рибопосадковий матеріал, тис. шт.			Можливий вилов, т
		короп	товстолобики	білий амур	
Новоархангельський	415	291	830	42	374
Новомиргородський	754	528	1508	75	679
Новоукраїнський	989	692	1978	99	890
Олександрівський	1194	838	2388	119	1075
Олександрійський	1146	802	2292	115	1031
Онуфріївський	648	454	1296	65	583
Петрівський	696	487	1392	70	626
Світловодський	448	314	896	45	403
Ульяновський	625	438	1250	63	563
Устинівський	585	410	1170	559	527
Разом	16049	11231,8	32091	1604,5	14444

Таблиця 4. Потреби у рибопосадковому матеріалі та орієнтовні показники можливого щорічного вилову товарної риби із водосховищ Кіровоградської області

Район	Площа водної поверхні, га	Рибопосадковий матеріал, тис. шт.			Можливий вилов, т
		короп	товстолобик	білий амур	
Бобринецький	105,8	11	26	5	9,3
Вільшанський	363,0	36	91	18	32,5
Гайворонський	673,0	67	168	38	59,2
Голованівський	48,0	5	12	2	4,2
Добровеличківський	299,0	30	75	15	26,3
Долинський	465,2	46	116	23	40,9
Знам'янський	381,5	38	95	19	33,6
Кіровоградський	1009,4	101	252	50	88,8
Компаніївський	124,0	12	31	6	10,9
Маловисківський	414,8	42	104	21	36,5
Новгородківський	1036,5	104	259	52	91,2
Новоархангельський	1163,0	116	291	57	102,3
Новомиргородський	510,7	51	128	25	44,9
Новоукраїнський	570,9	57	143	29	50,2
Олександрівський	295,0	30	74	15	26,0
Олександрійський	734,0	73	184	37	64,6
Онуфріївський	–	–	–	–	–
Петрівський	1110,0	111	278	56	97,7
Світловодський	–	–	–	–	–

Район	Площа водної поверхні, га	Рибопосадковий матеріал, тис. шт.			Можливий вилов, т
		короп	товстолобик	білий амур	
Ульяновський	65,0	7	16	3	5,7
Устинівський	210,4	21	53	11	18,5
Разом	9579,2	958	2396	482	843,0

спускних ставків — 80–85%, із не спускних 70–75%.

Середня маса посадкового матеріалу для водосховищ за наявності хижих видів риб — не менше 120 г, вихід — 40–60%.

Як було зазначено вище, площа Кременчуцького і Дніпродзержинського водосховищ Дніпра в межах Кіровоградської області дорівнює 43 тис. га. За умови раціонального рибогосподарського використання ці площі треба зарибнювати рибопосадковим матеріалом цінних видів і отримувати товарну продукцію. Щорічні потреби у посадковому матеріалі дворічок товстолобиків ста-

новить 2,52 млн екз., білого амура — 1,2 млн екз. Це свідчить про необхідність створення в Кіровоградській області племінних розплідників цінних видів риб.

ВИСНОВКИ

Наведені розрахунки свідчать, що виходячи із наявного водного фонду Кіровоградської області, який складається з 16049 га ставів та 9579,2 га водосховищ, за умови їх зариблення посадковим матеріалом господарсько-цінних видів риб, можливий щорічний вилов товарної риби може становити 15,3 тис. т, або 12,3 кг на душу населення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Паламарчук М.М., Закорчевна Н.Б. Водний фонд України: Довідковий посібник / За ред. В.М. Хорева, К.А. Алієва. — К.: Ніка-Центр, 2001. — 392 с.
2. Закон України "Про Загальнодержавну програму розвитку рибного господарства України на період до 2010 року. — Київ, 17 лютого 2004 р. № 1497-IV.
3. Сборник нормативно-технологической документации по товарному рыбоводству. — М.: Агропромиздат, 1986. — Т. 1. ВНИИПРХ.
4. Козлов В.И. Справочник фермера-рыбовода. — М.: Изд-во ВНИРО, 1998. — 448 с.
5. Грициняк І.І., Гринжєвський М.В., Третяк О.М., Ківа М.С., Мрук А.І. Фермерське рибництво. — К.: Герб, 2008. — 560 с.
6. Географічна енциклопедія України. — К., 1995. — Т. 2. — С. 156.

ПЕРСПЕКТИВИ РЫБОХОЗЯЙСТВЕННОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ВОДНЫХ РЕСУРСОВ КИРОВОГРАДСКИНЫ

Н.А. Борбат, С.В. Рекрут, В.М. Павлищенко

Приведены расчеты возможных объемов выращивания товарной рыбы в естественных и искусственных водоемах Кировоградской области при условии их зарыбления посадочным материалом ценных видов рыб согласно существующим нормативам.

PROSPECTS OF THE FISHERY USE OF KIROVOGRAD REGION WATER RESOURCES

M. Borbat, S. Rekrut, V. Pavlischenko

In the article the computations of possible volumes of market fish growing in the natural and artificial reservoirs of the Kirovograd region on condition of their stocking by valuable types of fishes planting stock to the accordant existent norms are resulted.